

**Про підсумки наукової діяльності Північно-Східного наукового центру
НАН України та МОН України у 2015–2019 роках**

**Голова Північно-Східного наукового центру
НАН України та МОН України
академік НАН України В.П. Семиноженко**

Північно-Східний науковий центр НАН України і МОН України (ПСНЦ) об'єднує майже 100 наукових установ, в т.ч. 40 академічних інститутів (з них 18 НАН України), та 42 закладів вищої освіти Харківської, Сумської та Полтавської областей; в регіоні зосереджено 27 об'єктів, що становлять національне надбання. В них працюють біля 18,0 тис. дослідників, серед яких 51 академіків та 89 член-кореспондентів національної, галузевих національних академій наук, в т.ч. 25 академіків та 30 член-кореспондентів НАН України. В період 2015-2019рр. 93 науковцям регіону присуджено 30 державних премій України в галузі науки і техніки; премії Президента України для молодих вчених отримали 74 науковця.

ПСНЦ як *координатор досліджень з розробки та програмного забезпечення реалізації стратегії соціально-економічного розвитку регіону* взяв участь в розробці:

- комплексної програми соціально-економічного розвитку Харківської області до 2020 року «Харківщина-2020»;
- інноваційної складової Стратегії розвитку міста Харкова до 2020 року;
- концепції розвитку харчової та переробної промисловості Харківської області (2018р.);
- регіональної програми охорони ґрунтів та їх родючості у Харківській області (2018р.);
- стратегії соціально-економічного розвитку Сумської області на 2016-2020 рр. (2015р.);

- концепції впровадження сучасних ядерно-фізичних методів для атрибуції, датування, реставрації та збереження культурної спадщини (Сумська філія – 2018 рік);

- регіональної цільової програми охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки з урахуванням регіональних пріоритетів Полтавської області на 2017-2021 роки;

- комплексної програми розвитку малого та середнього підприємництва в Полтавській області на 2017-2021 роки.

А також:

- ініційовано складання угоди про співробітництво між Харківською обласною державною адміністрацією та ПСНЦ;

- ухвалено пріоритетні напрями інноваційної діяльності, за якими розроблено електронний каталог інноваційних розробок наукових установ і вищих навчальних закладів;

- розглянуто перспективи використання дослідницької ядерної підкритичної установки «Джерело нейтронів».

Особливості регіону та актуальність порядку денного визначають питання, які розглядалися на *засіданнях Ради Центру*:

- Про проєкт Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2015р.).

- Роль освіти і науки в завданнях прискорення соціально-економічного розвитку регіону (2016р.).

- Новітні технології для агропромислового комплексу регіону (2016р.).

- Роль науки і освіти в інноваційному оновленні промислового комплексу регіону (2016р.).

- Про підвищення ролі наукових та освітніх установ у просвітницькій діяльності та пропаганді наукових знань (2017р.).
- Про хід виконання робіт щодо введення в експлуатацію дослідницької ядерної підкритичної установки «Джерело нейтронів» та питання перспектив використання цієї унікальної розробки (2018р.).
- Концепція розвитку харчової та переробної промисловості Харківської області (2018р.).
- Ініціатива «Харківська наукова платформа» (2019р.).
- Про зміни до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2019р.).
- Про проєкт Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності інноваційних парків» (2019р.).

За підсумками обговорення науково-освітнянською спільнотою регіону та на засіданнях Ради ПСНЦ з метою **забезпечення розвитку законодавства в сфері науково-технічної та інноваційної діяльності** розроблено і надіслано:

до Кабінету Міністрів України:

- Звернення щодо реалізації комплексу заходів з державної підтримки машинобудування як локомотиву інноваційного розвитку економіки (2016р.).
- Звернення щодо неприпустимості прийняття ст.30 проєкту Закону України «Про державний бюджет України на 2016 рік» (щодо ліквідації Національних галузевих академій) (2016р.).
- Звернення щодо необхідності скасування постанови Кабінету Міністрів України від 12.06.2019р. №496 (про збільшення зборів за надання заявок на отримання патентів) (2019р.).

до Верховної Ради України:

- Альтернативний запропонованому Кабінетом Міністрів України проект Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», який був прийнятий Верховною Радою України (2015р.).
- Проект Закону України «Про приєднання до Міжнародної угоди про генетичні ресурси рослин для виробництва продовольства і ведення сільського господарства» (2016р.).
- Пропозиції до проекту Закону України «Про приватизацію майна» щодо виключення зі списку об'єктів, що підлягають приватизації наукові установи, що включені до Державного реєстру наукових установ, яким надається підтримка держави (2017р.).
- Пропозиції щодо звільнення від сплати державних дивідендів державними унітарними підприємствами, що перебувають у віданні Національної академії наук України, які спрямовуються виключно на проведення своєї ініціативної наукової та науково-технічної діяльності, фінансове забезпечення інновацій та розширення власної матеріально-технічної бази (Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України» №2621-VIII) (2018р.).
- Пропозиції до проекту Закону України «Цінуй Українське, плати українцям» (2018р.);
- Пропозиції до проекту Закону України «Про фахову передвищу освіту» (2018р.).
- Зміни до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2019р.).
- Проект Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності інноваційних парків» (2019р.).
- Ініціативу Харківського регіону «Харківська наукова платформа» (2019р.).

- Закон України «Про оренду державного та комунального майна» (2019р.).

Пропозиції до парламентських слухань за темами:

- «Реалізація в Україні міжнародних документів щодо запобігання антропогенним змінам клімату» (2018р.).
- «Національна інноваційна системі: стан та законодавче забезпечення розвитку (2018р., 2019р.).
- «Збалансований розвиток людського капіталу в Україні – завдання науки і освіти» (2019р.).
- «Пріоритети екологічної політики Верховної Ради України на наступні п'ять років» (2019р.).
- «Земельна реформа: вітчизняна модель обігу земель сільськогосподарського призначення» (2019р.).

Як голова Української федерації вчених (УФВ) ініціював входження УФВ як асоційованого члена до Федерації роботодавців України (2016р.) та обраний членом президії ФРУ (2019р.), що дозволило безпосередньо приймати участь в розробці актів виконавчої влади в сфері науково-технічної та освітньої діяльності.

Було надіслано пропозиції до органів виконавчої влади щодо:

- Проекту постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Порядку відрахування до державного бюджету частини чистого прибутку (доходу) державними унітарними підприємствами та їх об'єднаннями» (2017р.).
- Проекту Порядку присудження наукових стипендій (2017р.).
- Розробки стратегії реформування вищої освіти (2018р.).
- Проектів стандартів вищої освіти за 20 спеціальностями бакалаврського рівня та 10 спеціальностями магістерського рівня (2017, 2018р.).

- Проекту Порядку скасування рішення спеціалізованої вченої ради про присудження наукового ступеня (2019р.).
- Постанови Кабінету Міністрів України щодо продовження строків дії чинної державної атестації галузевих наукових установ та їх перебування у держреєстрі (2019р.).
- Створення ефективних механізмів взаємодії академічної та університетської науки з промисловістю (2019р.)
- Проекту Програми трансферу знань, технологій і розробок для розвитку промисловості України, інтеграції в міжнародний інноваційний простір (2019р.)

Ініціював підписання меморандуму про співпрацю між радами молодих вчених Міністерства освіти і науки України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства культури України, Міністерства молоді і спорту України (2016р.).

Центр вважає найважливішим напрямком роботи *популяризацію науки та досягнень вчених регіону, просвітницьку діяльність, підготовку наукової зміни.*

За ініціативою ПСНЦ у звітній період було підписано угоди про співробітництво між Центром та:

- Харківською обласною державною адміністрацією, Радою ректорів Харківського вузівського центру, Харківським університетським консорціумом;
- Харківським територіальним відділенням «Мала академія наук України»;
- Харківською науковою бібліотекою ім.В.Г.Короленка;
- Харківським планетарієм імені Ю.О.Гагарина.

У 2017 році було створено Раду молодих вчених при Харківській обласній державній адміністрації (розпорядження голови ХОДА від

07.04.2017р. №152), а у 2018 році було обрано оновлену Раду молодих вчених та спеціалістів Північно-Східного наукового центру з метою об'єднання наукової молоді Харківської, Полтавської та Сумської областей, всебічного сприяння реалізації прав молодих вчених щодо їх участі у формуванні та реалізації державної політики в науковій сфері.

Центр у тісній співпраці з обласними державними адміністраціями, ЗНО регіону, обласними територіальними відділеннями Малої академії наук реалізує численні освітні та просвітницькі проекти, зокрема «Фестивалі науки», «Наукові пікніки», «Пересувна виставка цікавої науки», освітній проект «Наукові обрії Харківщини»; заходи з нагоди Дня науки та Всесвітнього дня науки за мир і розвиток («Дні відкритих дверей», «Ночі науки», наукові квести «Пошуки скарбів науки», виставка наукових фотографій «Мистецтво науки»), лекторій молодих вчених «15x4».

Лекції провідних вчених в школах та перед викладачами давно увійшли в практику діяльності Центру (академіки НАНУ В.Є.Сторіжко, А.М.Гольцев, члени-кореспонденти НАНУ О.А.Борисенко, А.М.Довбня, М.О.Мчедлов-Петросян, В.А.Чебанов, В.О.Ямпольський та інші).

Ініціативи ПСНЦ щодо увічнення пам'яті видатних вчених та ювілеїв наукових установ знайшли своє відображення у постановах Верховної Ради України «Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв», проведенні урочистих ювілейних заходів, відкритті меморіальних дошок та монументів, зокрема засновнику нашої академії В.І.Вернадському. Особлива увага була прикута до виставок плаката «Видатні вчені очима молодих дизайнерів», які створені молодими харківськими художниками.

З метою популяризації наукових знань та сучасних досягнень науковців регіону, висвітленню проблемних питань розвитку науки Центром було ініційовано телевізійні програми «Три хвилини про науку», «Інновації», видання книги О.Зеленіної «Світове місто Харків», яку було передано бібліотекам та всім шкільним закладам Харківської області, щорічне

інформаційно-аналітичне видання «Наука Харківщини». Цієї тематиці були присвячені також мої статті, інтерв'ю та коментарі у ЗМІ.

Власними силами науковці ПСНЦ виконали у 2015-2019рр. наступну відомчу тематику на загальну суму 5,1 млн. грн.:

- «Шляхи та методи використання науково-освітнього потенціалу регіонів для прискорення інноваційного розвитку національної економіки».

- «Дослідження прикладних проблем екологічно безпечного видалення епідеміологічно небезпечних відходів».

- «Програмно-проектна методологія енергозбереження в регіональній системі житлово-комунального господарства».

- «Теоретичні основи системної модернізації та розвитку житлово-комунальної сфери».

Також у звітному періоді Центр виступив співорганізатором 22 міжнародних науково-практичних конференцій.

Як голова Північно-Східного наукового центру виступив з проблемною доповіддю на Загальних зборах НАН України 25 квітня 2019 року, де в т.ч. звернув увагу на необхідність підвищення ролі регіональних центрів в умовах децентралізації і для яких науково-організаційна робота, координація всіх установ в регіоні має стати головною діяльністю. Відповідні пропозиції вже включені до проекту змін до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність».

